

PROGRAM

DAG 1	Tirsdag 5. desember
09.30-10.00	Registrering og kaffe
10.00-10.30	Velkommen
10.30-13.00	Veilederen – praktisk tilnærming (pause 11.30-11.50)
13.00-14.00	Lunsj
14.00-16.00	Systematisk etisk refleksjon (pause 14.45-15:00)
16.00-16.30	Selvrefleksjon
16.30-17.00	VIP (Viktig Interessant Person)
19.00	Middag

DAG 2	Onsdag 6. desember
07.30-08.30	Utsjekk
08.30-12.00	Seksualitet for alle (pause 09.50, musikkinnslag 10.05)
12.00-12.15	Pause
12.15-13.00	Oppsummering: fra teori til praksis
13.00	Lunsj og vel hjem

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming.

«En praktisk forståelse og tilnærming til veilederen»

v/ Eivind Bjerkesetmyr, seniorrådgiver i NAKU

Statsforvalteren i Agder

Utviklingscenter for
sykehjem og hjemmetjenester

AGDER

[menti.com](https://www.menti.com) – kode: 6296 4193

GODE HELSE- OG OMSORGSTJENESTER TIL PERSONER MED UTVIKLINGSHEMMING

Praktisk forståelse og tilnærming

Institutt for psykisk helse
**NAKU – Nasjonalt kompetansemiljø
om utviklingshemming**

PLAN FOR ØKTA

- Litt om oss
- NAKU og kunnskapsbanken
- En introduksjon av veileder til Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming.
- Kartlegging av status
- Eksempler fra andre kommuner

TENKEPAUSE - 1

Hva er dine styrker?

Tenk på en kollega du synes er flink –
hva er det vedkommende gjør, som du
beundrer?

OM OSS

HVEM ER VI?

- Avdelingsleder
- Barne- og ungdomsarbeider
- Enhetsleder
- Fagansvarlig
- Fagarbeider
- Fagkoordinator
- Fagleder
- Fagrådgiver
- Fagutvikler
- Gruppeansvarlig
- Helsefagarbeider
- Hjelpepleier
- Miljøarbeider
- Miljøterapeut
- Miljøveileder
- Pleiemedarbeider
- Rådgiver
- Saksbehandler
- Sykepleier
- Teamkoordinator
- Teamleder
- Vernepleier
- Virksomhetsleder

Hægebostad

Agder vest

Ca. 1 700 innbyggere

Ca. 210 ansatte

Areal 461 km²

15 utviklingshemmede (o. 16 år)

Lindesnes

Agder vest

Ca. 23 100 innbyggere

Ca. 2 200 ansatte

Areal 934 km²

113 utviklingshemmede (o. 16 år)

Vennesla

Agder vest

Ca. 15 100 innbyggere

Ca. 1 230 ansatte

Areal 384 km²

72 utviklingshemmede (o. 16 år)

Kvinesdal

Agder vest

Ca. 5 880 innbyggere

Ca. 810 ansatte

Areal 963 km²

34 utviklingshemmede (o. 16 år)

Flekkefjord

Agder vest

Ca. 9 050 innbyggere

Ca. 1 050 ansatte

Areal 544 km²

54 utviklingshemmede (o. 16 år)

Froland

Agder øst

Ca. 6 000 innbyggere

Ca. 510 ansatte

Areal 645 km²

20 utviklingshemmede (o. 16 år)

Grimstad

Agder øst

Ca. 24 000 innbyggere

Ca. 1 650 ansatte

Areal 304 km²

86 utviklingshemmede (o. 16 år)

Birkenes

Agder øst

Ca. 5 300 innbyggere

Ca. 450 ansatte

Areal 637 km²

25 utviklingshemmede (o. 16 år)

Evje og Hornes

Agder øst

Ca. 3 650 innbyggere

Ca. 270 ansatte

Areal 587 km²

11 utviklingshemmede (o. 16 år)

Gjerstad

Agder øst

Ca. 2 400 innbyggere

Ca. 250 ansatte

Areal 322 km²

16 utviklingshemmede (o. 16 år)

Iveland

Agder øst

Ca. 1 300 innbyggere

Ca. 150 ansatte

Areal 262 km²

> 6 utviklingshemmede (o. 16 år)

Arendal

Agder øst

Ca. 45 000 innbyggere

Ca. 3 200 ansatte

Areal 270 km²

196 utviklingshemmede (o. 16 år)

Kristiansand

Agder vest

Ca. 112 000 innbyggere

Ca. 9 900 ansatte

Areal 644 km²

432 utviklingshemmede (o. 16 år)

Risør

Agder øst

Ca. 6 700 innbyggere

Ca. 590 ansatte

Areal 193 km²

37 utviklingshemmede (o. 16 år)

Tvedestrand

Agder øst

Ca. 6 100 innbyggere

Ca. 660 ansatte

Areal 215 km²

34 utviklingshemmede (o. 16 år)

Lillesand

Agder øst

Ca. 11 300 innbyggere

Ca. 980 ansatte

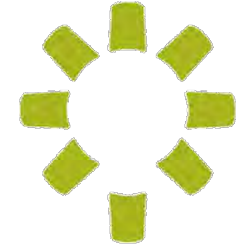
Areal 190 km²

33 utviklingshemmede (o. 16 år)

NAKU / KUNNSKAPSBANKEN

NAKU utvikler det faglige grunnlaget for å skape gode levekår for personer med utviklingshemming

[Søk i kunnskapsbanken](#)[Nyheter](#)[Kalender](#)naku.no

Temasider om Helsedirektoratets veileder

Her finner du fagtekster som er basert på forskning, verktøy, gode eksempler fra praksis og andre ressurser som kan være til støtte i arbeidet med å innfri krav og anbefalinger i Helsedirektoratets veileder **Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming**.

[Gå til temasider om Helsedirektoratets veileder](#)

Kunnskapsbanken

Her finner du artikler, filmer, lenkesamlinger og annet innhold knyttet til tjenester for personer med utviklingshemming.

- Tips! Start med å lese artikkelen [Om utviklingshemming](#)

[^ Skjul sektorer](#)[Arbeid og aktivitet](#)

[Ordinært arbeid](#)
[Dagsenter](#)
[Arbeidsrettede tiltak](#)

[Pårørende og familie](#)

[Foreldre](#)
[Søsken](#)
[Foreldre med kognitive vansker](#)

[Helse og omsorg](#)

[Rus](#)
[Habilitering](#)
[BPA](#)
[Psykisk helse](#)
[Helse](#)
[Ernæring](#)
[Seksualitet](#)
[Legemidler](#)
[Aldring](#)

[Hjem og miljø](#)

[Boformer](#)
[Universell utforming](#)
[Velferdsteknologi](#)

[Kultur og fritid](#)

[Aktivitetsområder](#)
[Støttekontakt](#)

[Oppvekst og utdanning](#)

[Barnehage](#)
[Grunnskole](#)
[SFO](#)
[Videregående opplæring](#)
[Voksenopplæring](#)

[Tema og fagområde](#)

[CRPD](#)
[Diagnose](#)
[Kriminalitet](#)
[Kommunikasjon](#)
[Minoritetsbakgrunn](#)
[Selvbestemmelse](#)
[Tvang og makt](#)
[Livssyn](#)
[Identitet](#)
[Ledelse og organisering](#)

Kunnskapsbankens artikler om

Tvang og makt

Nytt søk

Introduksjon

Tvang og makt

Lovreglene skal gi grunnlag for å trekke grensen mellom den tvang som etter loven kan godtas og uakseptabel maktbruk. Etter loven er det et krav at andre løsninger skal være prøvd før bruk av tvang

[Åpne artikkel](#)

Tvang og makt: Forskning

Evalueringen av kapittel 6A i sosialtjenesteloven pekte på at bestemmelsene bidro til redusert bruk av tvang og makt og til en høyere erkjennelse av

[Åpne artikkel](#)

Tvang og makt: Lovverk og statlige føringer

Før vi ser nærmere på de ulike lovene, skal vi se på hvordan tvang og makt har blitt brukt ovenfor utviklingshemmede tidligere og hvilket omfang det har i dag. Historikk Etter

[Åpne artikkel](#)

Tvang og makt: Eksempler

I 2008 samlet vi 10 av fagmiljøene som har slike fortellinger/ historier å berette om. Før vi traff disse miljøene ba vi dem tenke gjennom hva som eventuelt har vært avgjørende hendelser eller

[Åpne artikkel](#)

Tvang og makt: Hva sier utviklingshemmede?

Noen ganger kan makt være godt synlig, mens den andre ganger nærmest kan være usynlig og i mindre grad kommunisert. Det er en viktig oppgave å peke på og

[Åpne artikkel](#)

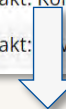

Fordypning

Her ser du alt relevant innhold i Kunnskapsbanken, sortert alfabetisk.

- Alt innhold**
- [Introartikler](#)
- [Lovverk og statlige føringer](#)
- [Forskning](#)
- [Eksempler](#)
- [Filmer](#)
- [Artikler](#)

- Armidilo: Et verktøy for risikovurdering i kommunale tjenester
- Eksempel: Systematikk og etikk
- Forebygging og håndtering av aggresjon og vold
- Informasjonsside om vergemål
- Powerpoint: Skader av tvang og makt
- Sinnemestring for personer med utviklingshemming
- Tvang og makt
- Tvang og makt i skolesektoren
- Tvang og makt: Avhandlingen - tvang, makt og ambivalens
- Tvang og makt: Diagnosen psykisk utviklingshemming
- Tvang og makt: Eksempler
- Tvang og makt: Forskning
- Tvang og makt: Følelsesmessige reaksjoner
- Tvang og makt: Fører til på kort og lang sikt
- Tvang og makt: Gjennomgang av meldinger og vedtak
- Tvang og makt: Helse- og omsorgstjenesteloven kap 9
- Tvang og makt: Helsetilsynets oppsummering fra 2009
- Tvang og makt: Hva sier utviklingshemmede?
- Tvang og makt: Korona
- Tvang og makt: Lovverk og statlige føringer

Kunnskapsbanken

Her finner du artikler, filmer, lenkesamlinger og annet innhold knyttet til tjenester for personer med utviklingshemming.

- Tips! Start med å lese artikkelen [Om utviklingshemming](#)

[^ Skjul sektorer](#)[Arbeid og aktivitet](#)[Ordinært arbeid](#)[Dagsenter](#)[Arbeidsrettede tiltak](#)[Pårørende og familie](#)[Foreldre](#)[Søsken](#)[Foreldre med kognitive vansker](#)[Helse og omsorg](#)[Rus](#)[Habilitering](#)[BPA](#)[Psykisk helse](#)[Helse](#)[Ernæring](#)[Seksualitet](#)[Legemidler](#)[Aldring](#)[Hjem og miljø](#)[Boformer](#)[Universell utforming](#)[Velferdsteknologi](#)[Kultur og fritid](#)[Aktivitetsområder](#)[Støttekontakt](#)[Oppvekst og utdanning](#)[Barnehage](#)[Grunnskole](#)[SFO](#)[Videregående opplæring](#)[Voksenopplæring](#)[Tema og fagområde](#)[CRPD](#)[Diagnose](#)[Kriminalitet](#)[Kommunikasjon](#)[Minoritetsbakgrunn](#)[Selvbestemmelse](#)[Tvang og makt](#)[Livssyn](#)[Identitet](#)[Ledelse og organisering](#)

Kunnskapsbankens artikler om

Helse

Nytt søk

Introduksjon

Helse

Helse dreier seg om noe langt mer enn spørsmålet hvorvidt sykdom foreligger eller ikke. Helse har stor betydning for livskvalitet og har ofte også betydning for en persons

[Les mer om helse](#)

[Åpne artikkel](#)

Helse: Forskning

Helsesvikt NAKU har tidligere oppsummert tilgjengelig forskning om utviklingshemming og helse i to rapporter: Helseoppfølging av personer med utviklingshemming

[Les mer om utviklingshemming og helse](#)

[Åpne artikkel](#)

Helse- og omsorg: Lovverk og sentrale føringer

Pasient- og brukerrettighetsloven
Retten til nødvendig helse- og omsorgstjenester i kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten er regulert i Pasient- og brukerrettighetsloven.

[Les mer om lovverk](#)

[Åpne artikkel](#)

Eksempel: Primærhelseteam

Våren 2018 startet et nasjonalt pilotprosjekt der ni kommuner spredt over hele landet tester ut såkalte primærhelseteam. Teamene består av fastleger, sykepleiere og helsesekretærer og

[Les mer om primærhelseteam](#)

[Åpne artikkel](#)

Dokumentasjon i tjenestene til personer med utviklingshemming

Veilederen inneholder mange skal krav. Det forventes at virksomhetsledere er kjent med kravene og at de kan gjøre rede for hvordan de ulike kravene er operasjonalisert (eller sjekket

[Les mer om dokumentasjon](#)

[Åpne artikkel](#)

Fordypning

Her ser du alt relevant innhold i Kunnskapsbanken, sortert alfabetisk.

Alt innhold

Introartikler

§ Lovverk og statlige føringer

🌐 Forskning

✳ Eksempler

🎥 Filmer

🗣 Artikler

Autismespekterforstyrrelser

Dokumentasjon i tjenestene til personer med utviklingshemming

E-læring: Dette må jeg kunne

E-læring: Dokumentasjon av helsehjelp

E-læring: Helseoppfølging av personer med utviklingshemming

E-læring: Mat og trivsel

E-læring: Åpenhet om døden

Eksempel: Faglig forsvarlig tjeneste

Eksempel: Kompetanseheving i Sarpsborg - Fra prosjekt til drift

Eksempel: Livsløpsgaranti

Eksempel: Organisering av tjenester

Eksempel: Primærhelseteam

Eksempel: Tannhelse i Radøy kommune

Elektronisk kartleggingsverktøy oppdager tidligere funksjonsfall

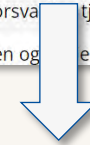
Engelsk nettsted om utviklingshemming og helse

Faglig forsvarlig tjenester- hvem har ansvaret?

Fastlegen og tjenester med utviklingshemming

4. januar 2022 - Helse og omsorg > Helse

Helse

En av de viktigste og grunnleggende oppgavene i et samfunn er å yte relevante og tilgjengelige helsetjenester til innbyggerne. I internasjonal målestokk er norske innbyggere generelt godt sikret. Likevel streber norske myndigheter og norsk helsevesen stadig mot å bedre helsetjenestetilbudet, med vekt på relevante, helhetlige og tilgjengelige tjenester av ypperste kvalitet. Noen grupper av befolkningen kommer imidlertid dårligere ut enn befolkningen generelt sett, og i enkelte tilfeller svært dårlig ut. Det gjelder blant annet personer med utviklingshemming.

Helse dreier seg om noe langt mer enn spørsmålet hvorvidt sykdom foreligger eller ikke. Helse har stor betydning for livskvalitet og har ofte også betydning for en persons levevilkår. Det eksisterer mange mer eller mindre abstrakte beskrivelser

av og forestillinger om hva helse er. Eksempelvis kan begreper som helhetlig (samlet) helsetilstand, somatisk (kroppslig) helsetilstand og psykisk (mental) helsetilstand anvendes. Det vil føre for langt i denne sammenhengen å gå detaljert inn på utdypning av helsebegrepet. Det kan imidlertid kort nevnes at ulike oppfatninger av helse kan gjenspeile seg på mange plan i samfunnet. Det kan gjelde både innenfor og mellom det store antall av interessegrupperinger som fins. Det vil også kunne gjelde innenfor og mellom forskjellige fagområder. Hvordan helsebegrepet oppfattes gjenspeiler seg i betydelig grad i organiseringen av helsetjenesten og i helseogvillingen.

Helse skapes

På samme måte som gjelder for livskvalitet, vil også helse som oftest kunne sies å formes og utspille seg på "arenaen" for samspill mellom aktuell person og omgivelsene. Omgivelsene må i denne sammenheng innbefatte alt fra nærmiljø og nærrelasjoner til samfunnet i vid forstand og innbefatte forhold av betydning både fysisk / materielt og sosialt / opplevelsesmessig.

Helse må ut fra dette oppfattes og "håndteres" innenfor en bredspektrert bio-, psyko- og sosial forståelsesramme. Noen få stikkord om hva som kan ligge bak hvert av disse ordene kan være, selv om det ofte kan være vanskelig å operere med skarpe skiller mellom dem:

Bio: Biologi eller somatisk-medisinske tema.

Psyko: Psykiske og / eller opplærings- og opplevelsesmessige tema.

Sosial: Forutsetninger for livskvalitet i vid sosial forstand. Herunder, der det er aktuelt, kan kvalitet i omsorgsapparatet, kvalitet i de formelle helsetjenester e.t.c. inngå.

Relaterte artikler

Individuell plan

Helse- og omsorg: Lovverk og sentrale føringer

Helse: Forskning

Engelsk nettsted om utviklingshemming og helse

Demens krever tilrettelegging

Klinisk observasjon gir bedre oppfølging

Les mer om ICF, [Internasjonal klassifisering av funksjon, funksjonshemming og helse](#).

Ofte vil helsetilstanden være en følge av en persons livsførsel og egeninnsats. Dette reiser i neste omgang spørsmål om hvilke forutsetninger den enkelte personen har for gjennom livsførsel og egeninnsats å ivareta egen helse. Spørsmålet om i hvor stor grad vedkommende eventuelt får bistand og støtte til å føre en sunn livsstil vil i slike tilfeller også aktualiseres.

Det er viktig at mistanke om helseavvik oppdages og adekvat reageres på. Dette reiser for det første og nok en gang spørsmålet om hvilke forutsetninger personen selv sitter inne med for å formidle til andre ubehag og usikkerhet om egen helse etc. For det andre reiser spørsmålet seg om i hvor stor grad omsorgs- og helsetjenestene samlet sett er rustet til å få mistanke om eller å oppdage helseavvik / sykdom for deretter å initiere gjennomføring nødvendige utrednings- og behandlingsoppgaver.

Økt risiko for helseavvik

Mennesker med utviklingshemming har økt risiko for sykdom og helseavvik.

Les mer i NAKU-rapport desember 2007: [Helseoppfølging av personer med utviklingshemming](#), og denne [nettsiden om forskning](#).

Risikomanøstret og av den grunn også oppmerksomhetsbildet i helsetjenestene vil variere gjennom livet. Eksempelvis er oppmerksomheten rundt aldring hos utviklingshemmede først i de senere år blitt et tema som har fått økt oppmerksomhet. Dette har skjedd blant annet på bakgrunn av økt kompetanse om at utviklingshemmede kan ha en annen aldringsprosess en den man har vært vant til å se etter. Les mer på sidene til [Aldring og helse](#).

Medisinske forklaringer kan bidra til forståelse av årsaken til funksjonshemmingen. Dermed er det ikke sagt at en funksjonshemming nødvendigvis skal oppfattes som sykdom. Funksjonshemmingen vil måtte forstås i tverrfaglig sammenheng. Også samfundets oppbygging og tilpassning vil være av avgjørende betydning for graden av funksjonshemming.

En alvorlig funksjonshemming hos en person kan øve innflytelse på hvordan eventuell sykdom ytrer seg gjennom symptomer og tegn. Med et faguttrykk snakker vi om at funksjonshemmingen kan virke patoplastisk (sykdomsformende). Dette fordrer ekstra årvåkenhet i helsetjenesten.

Økt sykdomsrisiko kan være en følge av svake levekår og dårlig livskvalitet i bred forstand. Helsepersonell må i slike situasjoner være særlig oppmerksomme på sitt informasjonsansvar etter [Lov om helsepersonell m.v. § 17](#).

Formelle helsetjenester

De formelle helsetjenestene vil, noe forenklet sagt, kunne sies å ha oppgaver i form av:

- Forebyggende (les: helsefremmende) innsatser.
- Kontrollerende / screenende oppgaver.
- Utrednings- og kurative oppgaver.

Innholdet i og forutsetningene for å kunne utøve aktuell innsats fra helsetjenestens side overfor mennesker med utviklingshemming vil kunne beskrives med forskjellige perspektiv for øye. En slik gjennomgang vil gå langt ut for rammen for dette notatet. Det er betydelige mangler på norsk faglitteratur og på veiledende retningslinjer.

For barn i sin alminnelighet utøves det i vårt land innsatser innenfor alle de tre kategoriene nevnt over. For voksne i befolkningen gjelder det uansett tilstedeværende funksjonshemming eller ikke at innsats fra helseapparatets side i stor grad er avhengig av at personen selv tar initiativ. For mennesker med utviklingshemming blir derfor behovet for oppmerksomhet og innsats fra nærmiljøets side viktig. Rutinebaserte samarbeids- og kommunikasjonslinjer mellom personell i omsorgstjeneste og formell helsetjeneste er i denne sammenhengen sentrale.

Det er også viktig at helsetjenestene på kommune- og førstelinjenivå har tilgang til spesialisthelsetjenester.

I internasjonal terminologi innenfor funksjonshemmingsfeltet skiller man gjerne mellom de vanlige spesialisthelsetjenester og spesialisthelsetjenester som er spesialisert ut fra aktuell(e) funksjonshemming(er). I norsk sammenheng vil habiliteringstjenestene for barn og habiliteringstjenestene for voksne kunne kategoriseres til å falle inn under sistnevnte kategori. Det samme kan, i den grad det utøves helsetjenester ved disse, sies om mange av de spesialiserte kompetansesentra med ansvar for definerte grupper innenfor sjeldne syndromer. Mange slike syndromer vil kunne innebære utviklingshemming.

For mange personer med utviklingshemming vil i tverrfaglig og tverretattlig sammenheng koordinering av tjenester stå sentralt. Retten til individuell plan og koordinator er forankret i blant annet [Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator](#). Medisinsk koordinering vil primært være lagt til fastlegen. Oppgavefordelingen mellom disse to koordinerende rollene bør være klartlagt.

Der det noen ganger vil være behov for spesielt sammensatte medisinske koordineringsoppgaver innenfor spesialisthelsetjenesten bør spesialisthelsetjenesten i samhandling med fastlegen bidra til at slik koordinering finner sted. Det kan dreie seg om å sikre oversikt der mange spesialistinstanser er involverte og dermed gi den enkelte utviklingshemmede og helsetjenesten på første- og andrelinjenivå et oversiktsbilde av hvem som har hvilke oppgaver og når oppfølgninger har funnet / skal finne sted. Det kan også være snakk om koordinering av sammensatte sykehusinnleggelse eller av sammensatte og komplekse polikliniske innsatser. Les mer i kunnskapsbankområdet [Habilitering](#).

Del artikelen:

VEILEDEREN

TENKEPAUSE - 2

Hva fungerer fint hos dere?

VEILEDER - TO UTGAVER

Nettutgave: [Lettlest informasjon for deg med utviklingshemming - helsenorge.no](https://www.helsenorge.no)

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/gode-helse-og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming>

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonal veileder

Først publisert: 02. juni 2021
Sist faglig oppdatert: 02. juni 2021

S Skal
B Bør
K Kan
M Må

SKAL eller **MÅ** betyr at kravet er lov- eller forskriftsfestet, eller så tydelig faglig forankret at det sjelden vil være forsvarlig å ikke gjøre som beskrevet.

BØR betyr at anbefalingen er en sterk anbefaling fra Helsedirektoratet.

Ordet **KAN** brukes om eksempler eller anbefalte forslag til hvordan man kan handle for å imøtekomme et lovkrav eller en sterk anbefaling.

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonal veileder

Først publisert: 02. juni 2021
Sist faglig oppdatert: 02. juni 2021

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

 Nasjonal veileder

[Hva er nasjonal veileder?](#) →

Søk i nasjonal veileder

1. Om Veilederen

---

2. Samarbeid og kompetanse

---

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

---

4. Livsfaser- og overganger

---

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

---

6. Helseoppfølging

---

7. Familie, pårørende og verge

---

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

---

9. Verktøy og nettressurser

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

1. Om veilederen

- › **Formål og målgrupper**
- › **Temaer i veilederen**
- › **Bakgrunn**
- › **Veilederen bygger på menneskerettighetene**
- › **Veilederen beskriver lovkrav og anbefalinger**
- › **Om utviklingshemming**
- › **Arbeidsprosess for å utarbeide veilederen**
- › **Arbeidsgruppen**
- › **Referansegruppen**
- › **Begrepsavklaring**
- › **Referanser**

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

2. Samarbeid og kompetanse

- **Kommunen skal sørge for nok personell med rett kompetanse i helse- og omsorgstjenestene til personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal sørge for tverrfaglig samarbeid**
- **Kommunen og habiliteringstjenesten i spesialisthelsetjenesten skal samarbeide om habilitering**
- **Kommunen skal sørge for at tjenesteyterne har kompetanse på etisk refleksjon**
- **Kommunen skal sørge for kommunikasjons- og relasjonskompetanse hos tjenesteytere**
- **Kommunen skal legge til rette for bruk av ASK hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal sørge for at tjenesteyterne kjenner reglene om samtykke til helse- og omsorgstjenester**

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

- **Kommunen skal legge til rette for at personer med utviklingshemming kan utøve selvbestemmelse**
- **Kommunen skal sørge for at personer med utviklingshemming og nærmeste pårørende får medvirke i planlegging, utforming, gjennomføring og evaluering av egne tjenester**
- **Kommunen skal sørge for individuell tilrettelegging av tjenester til personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal sørge for at personer med utviklingshemming kan medvirke på systemnivå**
- **Kommunen skal legge til rette for at personer med utviklingshemming kan ha en aktiv og meningsfylt tilværelse**
- **Kommunen skal vurdere tillitsskapende tiltak overfor tjenestemottakere som takker nei til nødvendig bistand**

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

4. Livsfaser- og overganger

- **Kommunen skal legge til rette for en god start for barnet og familien**
- **Kommunen skal bidra til gode barne- og ungdomsår**
- **Kommunen skal legge til rette for at personer med utviklingshemming og deres familier får en god overgang når tjenestemottaker blir voksen**
- **Kommunen skal bistå personer med utviklingshemming i valg, utforming og tilrettelegging av bolig**
- **Kommunen skal bidra til at personer med utviklingshemming får jobb eller dagaktivitetstilbud**
- **Kommunen må legge til rette for en god alderdom for personer med utviklingshemming**

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

- **Kommunen skal legge til rette for god ernæring for personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal legge til rette for fysisk aktivitet for personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal legge til rette for god seksuell helse hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal arbeide systematisk for å forebygge rusmiddelproblemer hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal arbeide systematisk for å beskytte personer med utviklingshemming mot vold og overgrep**
- **Kommunen skal arbeide systematisk for å forebygge utvikling av utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal legge til rette for bruk av velferdsteknologi for personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal bistå personer med utviklingshemming med å mestre personlig økonomi**

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

6. Helseoppfølging

- **Kommunen skal arbeide for å fremme helsekompetanse hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen og fastlegen skal sammen legge til rette for årlig helsekontroll for personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal fange opp tegn på mistilpasning og sykdom hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal forberede og følge opp medisinsk utredning, behandling, habilitering og rehabilitering**
- **Kommunen skal legge til rette for god psykisk helse hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal bistå personer med utviklingshemming med legemiddelhåndtering**
- **Kommunen skal legge til rette for god munn- og tannhelse hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal sørge for lindring og omsorg ved livets slutt hos personer med utviklingshemming**

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

7. Familie, pårørende og verge

- **Kommunen skal legge til rette for godt samarbeid med pårørende til personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal tilby veiledning og avlastning til pårørende til personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal sørge for oppfølging av søsken som pårørende**
- **Kommunen skal legge til rette for et godt samarbeid med verge**

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

- **Kommunen skal sørge for relevant og nødvendig dokumentasjon av helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal ivareta taushetsplikten og kjenne til unntakene fra denne**

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

10. Endringslogg

9. Verktøy og nettressurser

- **Barne, ungdom og familiedirektoratet**
- **Frambu kompetansesenter for sjeldne diagnoser**
- **Helsedirektoratet**
- **Husbanken**
- **KS**
- **Nasjonalt senter for aldring og helse**
- **Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse – Aktiv ung**
- **Nasjonalt kompetansemiljø for utviklingshemming (NAKU)**
- **NAV**
- **Sex og samfunn**
- **Stiftelsen SOR**
- **Universitetet i Oslo**
- **Utdanningsdirektoratet & Statped**
- **Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT)**

TENKEPAUSE - 3

Hva føler du nå?

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonal veileder

Først publisert: 02. juni 2021
Sist faglig oppdatert: 02. juni 2021

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

 Nasjonal veileder

[Hva er nasjonal veileder?](#) →

Søk i nasjonal veileder

1. Om Veilederen

---

2. Samarbeid og kompetanse

---

3. Personsentrettede og individuelt tilrettelagte tjenester

---

4. Livsfaser- og overganger

---

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

---

6. Helseoppfølging

---

7. Familie, pårørende og verge

---

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

---

9. Verktøy og nettressurser

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

1. Om veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrettede og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

 [Søk i nasjonal veileder](#)

2. Samarbeid og kompetanse

- **Kommunen skal sørge for nok personell med rett kompetanse i helse- og omsorgstjenesten til personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal sørge for tverrfaglig samarbeid**
- **Kommunen og habiliteringstjenesten i spesialisthelsetjenesten skal samarbeide om habilitering**
- **Kommunen skal sørge for at tjenesteyterne har kompetanse på etisk refleksjon**
- **Kommunen skal sørge for kommunikasjons- og relasjonskompetanse hos tjenesteytere**
- **Kommunen skal legge til rette for bruk av ASK hos personer med utviklingshemming**
- **Kommunen skal sørge for at tjenesteyterne kjenner reglene om samtykke til helse- og omsorgstjenester**

✓ Kommunen skal sørge for nok personell med rett kompetanse i helse- og omsorgstjenesten til personer med utviklingshemming

Kommunen skal ha oversikt over kompetanse- og opplæringsbehov, sett opp mot brukernes behov for tjenester og de oppgavene som skal løses.

Kommunen skal videre sørge for tilstrekkelig kvalifisert bemanning sett opp mot behovet. Dette betyr både tilstrekkelig personell med høyskoleutdanning innen helsefag, sosialfag og spesialpedagogikk, og tilstrekkelig personell med fag- og yrkesspesifikk kompetanse. Virksomhetsledere bør legge til rette for og understøtte at personell med spesifikk kompetanse kan brukes på tvers av tjenesteområder og sektorer.

Vernepleiere er særlig sentrale, med bred kunnskap om utviklingshemming, miljøterapeutisk arbeid, habilitering, rehabilitering, helsefremming og helsehjelp.

Andre sentrale profesjoner er blant annet, ergoterapeuter, fysioterapeuter, sosionomer, sykepleiere, leger, psykologer, spesialpedagoger, klinisk ernæringsfysiolog og tannhelsepersonell. I tillegg kan det være behov for logoped og audio- og synspedagog. Helsefagarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere er også sentrale yrkesgrupper.

Leder/faglig ansvarlig for virksomheter som yter helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming bør både ha vernepleierutdanning eller annen relevant helse- eller sosialfaglig høyskoleutdanning, og lederkompetanse.

Kommuner må sørge for at alle tjenesteytere har felles grunnleggende kompetanse innenfor sentrale kompetanseområder og at de får nødvendig veiledning. Kommunen må legge til rette for kompetanseheving, som kurs, videreutdanning og etterutdanning.

Sentrale kompetanseområder er blant annet:

- kravene i lovverket, etikk og menneskerettighetene
- nasjonale og lokale retningslinjer
- kunnskap om å leve med utviklingshemming
- selvbestemmelse, beslutningsstøtte og brukermedvirkning hos personer med utviklingshemming
- kommunikasjon, herunder alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)
- habilitering og målrettet miljøarbeid, inkludert metoder for motivasjon, læring og endring
- oppfølging av fysisk, psykisk og seksuell helse hos personer med utviklingshemming
- psykiske lidelser i kombinasjon med utviklingshemming
- utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming
- helse- og omsorgstjenestelovens kap. 9 om tvang og makt

Kommunen bør jobbe systematisk med kompetanse i tjenester til personer med utviklingshemming. Dette bør skje gjennom strategisk kompetanseplanlegging både for den enkelte sektor og deltjeneste og på et overordnet nivå. Strategisk kompetanseplanlegging bør inngå i en politisk besluttet kommuneplan. Kommunen bør involvere tjenestemottakere, pårørende, arbeidstakere og fag- og yrkesorganisasjoner i arbeidet med kompetanseplanlegging.

Kompetansekartlegging, planlegging og prioritering bør omfatte:

- utfordringsbildet og kompetansebehov
- ansattes kompetanse
- kompetanse kommunen har behov for
- dagens personellbehov opp mot framskrevet personellbehov
- innsatsområder for kompetanseutvikling
- kompetansetiltak som kurs, veiledning, utdanning og etterutdanning
- rekrutteringsstrategi
- ansvarlig for oppfølging av tiltak

Prioritering og tilrettelegging for deltakelse på kurs og annen kompetanseheving kan f.eks. innebære tilrettelegging av turnus, reduserte stillinger, finansiering av kurs, kursmateriell, fri til eksamen og lesedager. Kommuner bør samarbeide med skoler, universiteter, høyskoler, NAV og spesialisthelsetjenesten om veilederutdanning, språkpraksis, opplæring, kurs og prosjekter, praksisplasser og muligheter for hospitering.

En fast primærkontakt er et viktig tiltak for å sikre god oppfølging av den enkelte tjenestemottaker. Virksomhetsleder må sørge for nødvendig opplæring og tilrettelegging av arbeidssituasjonen slik at vedkommende kan oppfylle rollen på en god måte.

> Veiledning

> Begrunnelse

Lukk

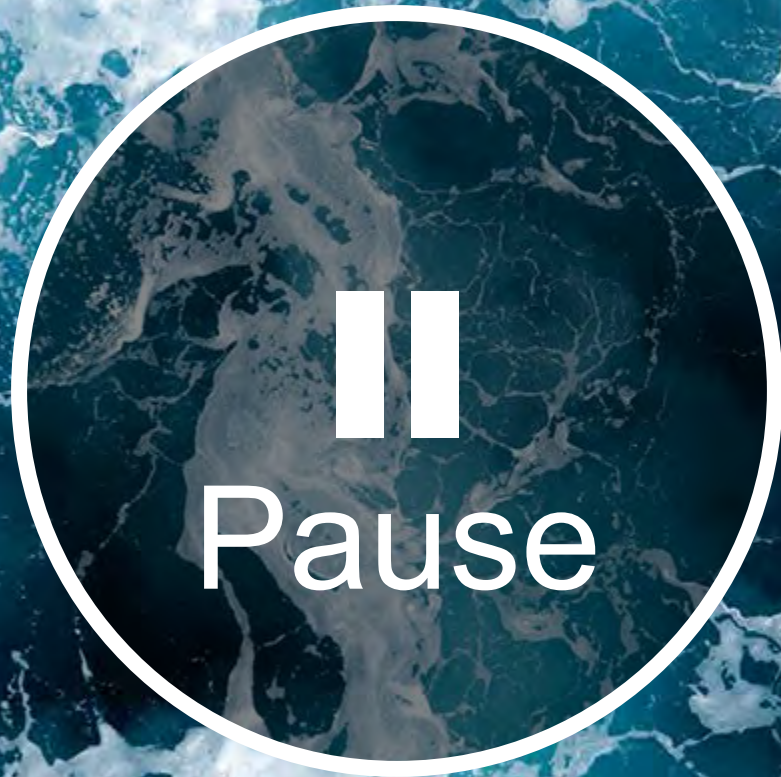
Sist faglig oppdatert: 02. juni 2021 | [Se tidligere versjoner →](#)

Husk!!

Alt det gode
som dere
allerede gjør

Skal, Må, Bør eller Kan
denne benyttes?

 HelseDirektoratet

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonal veileder

Først publisert: 02. juni 2021
Sist faglig oppdatert: 02. juni 2021

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonal veileder

Først publisert: 02. juni 2021
Sist faglig oppdatert: 02. juni 2021

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

 Nasjonal veileder

[Hva er nasjonal veileder?](#) →

Søk i nasjonal veileder

1. Om Veilederen

---

2. Samarbeid og kompetanse

---

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

---

4. Livsfaser- og overganger

---

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

---

6. Helseoppfølging

---

7. Familie, pårørende og verge

---

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

---

9. Verktøy og nettressurser

KARTLEGGING

HelseDirektoratet

Veileder Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

https://www.helseDirektoratet.no/veiledere/gode-helse-og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming/10-gode-rad-til-kommunene-i-forbedringsarbeidet/Vurderingsskjema%20for%20kommuner_Veileder%20utviklingshemming.xlsx

4 Kommune eller virksomhet: _____

5 Oppstart vurdering - dato: _____

6 Avsluttet vurdering -dato: _____

7 Deltakere i vurderingen: _____

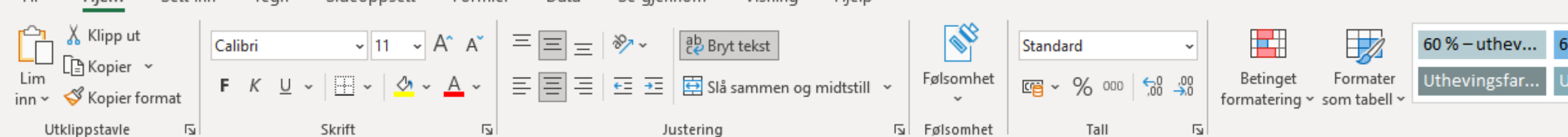
Veiledning til bruk:

Skjemaet er ment å være et enkelt hjelpemiddel for kommunen i arbeidet med å identifisere og drøfte områder med behov for kvalitetsforbedring. Skjemaet kan brukes på lokalt nivå, virksomhetsnivå eller på ledelsesnivå. Gjør en systematisk gjennomgang av krav og anbefalinger i veilederen og vurder opp mot praksis i egen enhet, virksomhet eller kommune. Vurder det enkelte område og sett status som "tilfredsstillende", "behov for endringer" eller "behov for store endringer". Sett eventuelt opp ansvarlig for vurderingen og notater til oppfølgingen.

Hovedkapitler i veilederen	Vurdert dato	Ansvarlig	Status	Oppfølging
Kompetanse og samarbeid				
Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester				
Livsfaser og overganger				
Habilitering og bistand i dagliglivet				
Helseoppfølging				
Familie, pårørende og verger				
Dokumentasjon og taushetsplikt				

Inneholder SKAL- og MÅ-punkter fra kapitteloverskrifter

18 Siste linje - legg til nye linjer før denne for å bevare formatering

Eksempel

Helsedirektoratet

Veileder Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Delkapittel under samarbeid og kompetanse	Vurdert dato	Ansvarlig	Status	Oppfølging
Kommunen skal sørge for nok personell med rett kompetanse i helse- og omsorgstjenesten til personer med utviklingshemming	<u>02.02.22</u>	Kari	Behov for endringer	Kartlegging gjennomføres sammen med personal, plan utarbeides
Kommunen skal sørge for tverrfaglig samarbeid	<u>02.02.2022</u>	Enhetsleder	Behov for store endringer	Utvikle koordinerende enhet i samarbeid med øvrige enhetsledere i PLO. Arbeidet koordineres av kommunalsjef.
Kommunen og habiliteringstjenesten i spesialisthelsetjenesten skal samarbeide om habilitering				
Kommunen skal sørge for at tjenesteyterne har kompetanse på etisk refleksjon			Ikke vurdert	
Kommunen skal sørge for kommunikasjons- og relasjonskompetanse hos tjenesteytere			Tilfredsstillende	
Kommunen skal legge til rette for bruk av ASK hos personer med utviklingshemming			Behov for endringer	
Kommunen skal sørge for at tjenesteyterne kjenner reglene om samtykke til helse- og omsorgstjenester			Behov for store endringer	
Siste linje - legg til nye linjer før denne for å bevare formattering				

Kristiansand kommune

Vurderingsskjema er en redigert versjon av Helsedirektorates skjema, tilhørende:

Veileder Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Kommune eller virksomhet: _____

Oppstart vurdering - dato: _____

Avsluttet vurdering -dato: _____

Deltakere i vurderingen: _____

Veiledning til bruk:
 Skjemaet er ment å være et enkelt hjelpemiddel for kommunen i arbeidet med å identifisere og drøfte områder med behov for kvalitetsforbedring. Skjemaet kan brukes på lokalt nivå, virksomhetsnivå eller på ledelsesnivå. Gjør en systematisk gjennomgang av krav og anbefalinger i veilederen og vurder opp mot praksis i egen enhet, virksomhet eller kommune. Vurder det enkelte område og sett status som "tilfredsstillende", "behov for endringer" eller "behov for store endringer". Sett eventuelt opp ansvarlig for vurderingen og notater til oppfølgingen.

Hovedkapitler i veilederen	Status	Vurdert dato	Ansvarlig	Oppfølging
<u>Kompetanse og samarbeid</u>				
<u>Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester</u>				
<u>Livsfaser og overganger</u>				
<u>Habilitering og bistand i dagliglivet</u>				
<u>Helseoppfølging</u>				
<u>Familie, pårørende og verge</u>				
<u>Dokumentasjon og taushetsplikt</u>				

Inneholder SKAL- og MÅ-punkter fra kapitteloverskrifter
 +
SKAL- MÅ- og BØR-punkter fra teksten

Kunnskapsbanken

[Innføring av Helsedirektorates veileder gir retning for tjenestene](#)

Kristiansand
kommune

Vurderingsskjema er en redigert versjon av
Helsedirektorates skjema, tilhørende:

Veileder Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Delkapittel under samarbeid og kompetanse	Skal-, må-, bør-begreper fra veilederen	Status	Vurdert dato	Eksisterende tiltak	Behov for nye tiltak, og forslag til gjennomføring	Frist for tiltak	Ansvarlig
Kommuner skal sørge for nok personell med rett kompetanse i helse- og omsorgstjensten til personer med utviklingshemming	Kommuner skal ha oversikt over kompetanse- og opplæringsbehovet, sett opp mot brukernes behov for tjenester og de oppgaver som skal løses.						
	Kommuner skal videre sørge for tilstrekkelig kvalifisert bemanning sett opp mot behovet.						
	Virksomhetsleder bør legge til rette for og understøtte at personell med spesifikk kompetanse kan brukes på tvers av tjenesteområder og sektorer.						
	Leder/faglig ansvarlig for virksomheter som yter helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming bør både ha vernepleierutdanning el annen relevant helse- eller sosialfaglig høyskoleutdanning, og lederkompetanse.						
	Kommuner må sørge for at alle tjenesteytere har felles grunnleggende kompetanse innenfor sentrale kompetanseområder og at de får nødvendig veiledning. Kommuner må legge til rette for kompetanseheving, som kurs, videreutdanning og etterutdanning.						
	Kommuner bør arbeide systematisk for en heltidskultur med minst mulig bruk av deltid.						
	Kommuner bør jobbe systematisk med kompetanse i tjenester til personer med utviklingshemming. Dette bør ske gjennom strategisk kompetanseplanlegging både for den enkelte sektor og deltjeneste og på et overordnet nivå. Strategisk kompetanseplanlegging bør inngå i en politisk besluttet kommuneplan. Kommuner bør involvere tjenestemottakere, pårørende, arbeidstakere og fag- og yrkesorg. i arbeidet med kompetansekartlegging.						
Virksomhetsleder må sørge for nødvendig opplæring og tilrettelegging av arbeidssituasjonen slik at en primærkontakt kan oppfylle rollen på en god måte.							

 Vurderingsskjema er en redigert versjon av Helseidrektorates skjema, tilhørende:

Excel-tips:
Linjeskift i en celle: Alt+Enter
Kulepunkt i en celle: Alt+7 (på numerisk tastatur)

Veileder Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Delkapittel under tilrettelagte tjenester	Skal-, må-, bør-begreper fra veilederen	Status	Vurdert dato	Eksisterende tiltak	Behov for nye tiltak, og forslag til gjennomføring	Frist for tiltak	Ansvarlig
Ragna Ringdals dagsenter skal legge til rette for at personer med utviklingshemming kan utøve selvbestemmelse	Tjenestemottaker må få støtte til å lære og øve på å ta valg. Læring og øving må fortsette fra ungdomsårene og inn i voksen alder.						
	Ragna Ringdals dagsenter må gjennom beslutningsstøtte legge til rette for at tjenestemottakerne får utøve selvbestemmelse og leve mest mulig i tråd med egne ønsker og behov.						
	Daglig leder må sørge for at tjenesteyterne har kompetanse på å gi beslutningsstøtte.						
	All beslutningsstøtte må ta utgangspunkt i personens kommunikasjonsmåte.						
	Tjenestemottaker må få stille spørsmål og formidle ønsker og behov.						
	Daglig leder må sørge for at beslutningsstøtte blir gitt åpent og etisk forsvarlig.						
	Tjenesteytere skal ikke gripe inn på skjulte måter, ved for eksempel å avlede eller manipulere.						
Ragna Ringdals dagsenter skal sørge for brukermedvirkning.	Daglig leder må sørge for å sikre selvbestemmelse gjennom å legge til rette for godt samarbeid og kritisk refleksjon.						
	Tjenestetilbudet skal utformes i samarbeid med tjenestemottaker og eventuelt nærmeste pårørende.						
	Medvirkningen skal omfatte både planlegging, utforming, gjennomføring og evaluering av tjenester og tiltak.						
	Daglig leder må sørge for kompetanse hos tjenesteytere og en kultur som bidrar til brukermedvirkning. Dette krever bla: •respekt, åpenhet og lydhørhet for den enkeltes ønsker og behov •tillit og trygghet for den enkelte •tilpasset informasjon og kommunikasjon inkludert ASK						

Inneholder SKAL- og MÅ-punkter fra kapitteloverskrifter + SKAL- MÅ- og BØR-punkter fra teksten som er relevante og satt inn i internkontrollen.

EKSEMPLER FRA ANDRE KOMMUNER

ARBEID MED VEILEDEREN I

Kristiansand kommune

- Felles samling.
- Gruppearbeid på tvers av enheter.
- Diskusjon om «skal, må og bør»- punktene
- Trykt opp i papirformat.
- Planlegger gjennomgang av de ulike avdelingene.
- Inkludering av ansatte.
- Tidligere helseoppfølging gir nyttig erfaring.
- Tenker i et 5-års perspektiv.

ARBEID MED VEILEDEREN II

Sandnes kommune

- Lederforankring.
- Gruppeinndeling etter kapittel.
- Veilederen hjelper en ut av detaljene, og viser de store linjene.
- Konkretiserer forbedringsområder.
- Så lanseringswebinar i felleskap.
- Veileder gir grunnlag for å jobbe med verdier.
- Forankring i alle nivåer.
- Bruker krav og råd aktivt.

ARBEID MED VEILEDEREN III

Sandefjord kommune

- Veileder inn i pågående felles fag- og verdigrunnlag.
- Startet med høringsarbeidet.
- Fikk med ansatte, skapte engasjement.
- Samtidig som omorganisering.
- Innføring av PAS.
- Kunnskap spredt via Teams.
- Forankring - felles verdier og likt faglig ståsted (PAS).
- Politisk arbeid.

TENKEPAUSE - 4

Hva er status for arbeidet med veilederen hos dere?

I

Individuelt

G

Gruppe

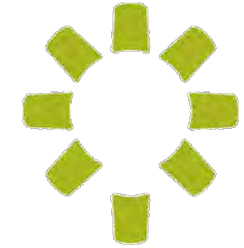
P

Plenum

TEMASIDENE

NAKU utvikler det faglige grunnlaget for å skape gode levekår for personer med utviklingshemming

[Søk i kunnskapsbanken](#)[Nyheter](#)[Kalender](#)naku.no

Temasider om Helsedirektoratets veileder

Her finner du fagtekster som er basert på forskning, verktøy, gode eksempler fra praksis og andre ressurser som kan være til støtte i arbeidet med å innfri krav og anbefalinger i Helsedirektoratets veileder **Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming**.

[Gå til temasider om Helsedirektoratets veileder](#)

TEMASIDER

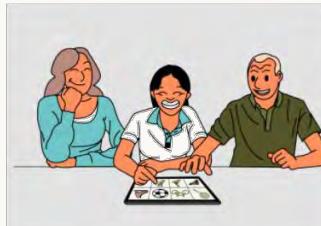
OM HELSEDIRREKTORATETS VEILEDER

- Samme inndeling av kapitler.
- Fagtekster
- Verktøy
- Filmklipp
- Gode eksempler
- Brukererfaringer

1

Om veilederen og
temasidene

2

Samarbeid og
kompetanse

3

Persontreerte
og individuelt
tilrettelagte
tjenester

4

Livsfaser og
overganger

5

Habilitering og
bistand i
dagliglivet

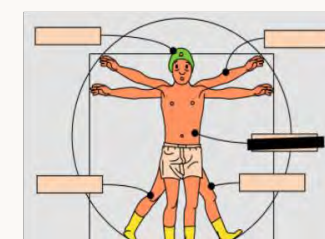
6

Helseoppfølging

7

Familie,
pårørende og
verge

8

Dokumentasjon
og taushetsplikt

2.1 Nok personell med rett kompetanse

2.2 Tverrfaglig samarbeid

2.3 Samarbeid om habilitering

2.4 Etisk refleksjon

2.5 Kommunikasjons- og relasjonskompetanse

2.6 ASK

2.7 Samtykke

Her finner du:

- Lovverk og føringer
- Oversikt over skal- og må-punktene.
- Hvordan arbeide for å oppnå føringen.
- Eksempler:
  - Film om faglig forvarlighet.
  - KS, verktøy for kompetanseplanlegging.
  - Eksempler på systematisk arbeid med kompetanseheving i kommunene Oslo, Hammerfest, Vardø, Drammen, Kristiansund, Sunndal og Sandnes.
  - FO - rekruttering av vernepleiere.
  - Nettressurser.
  - Innspill fra tjenestemottakere.
  - Med mer.

SØK I VEILEDEREN

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/gode-helse-og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming>

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonal veileder

[Hva er nasjonal veileder? →](#)

Søk i nasjonal veileder

1. Om Veilederen

2. Samarbeid og kompetanse

3. Personsentrerte og individuelt tilrettelagte tjenester

4. Livsfaser- og overganger

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

6. Helseoppfølging

7. Familie, pårørende og verge

8. Dokumentasjon og taushetsplikt

9. Verktøy og nettressurser

TENKEPAUSE - 5

Hva kan jeg (vi) gjøre for å bidra til at arbeidet med veilederen blir satt i gang (eller videreført)?

I

Individuelt

G

Gruppe

P

Plenum

Takk for meg!

Sjekk Kunnskapsbanken på naku.no

Følg NAKU på Facebook.

Epost: eivind.bjerksetmyr@ntnu.no